

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.11.2023.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027 (VNS 1/2023 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.11.2023.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- talous- ja suunnittelujohtaja Kati Korpi, sisäministeriö
- yksikönjohtaja Pasi Ryyänen, sisäministeriö
- osastopäällikkö Minna Hulkkonen, sisäministeriö
- suunnittelupäällikkö, everstiluutnantti Jarkko Kolehmainen, sisäministeriö
- lainsäädäntöneuvos Tiina Ferm, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Joonas Toivainen, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies, yksikön päällikkö Jussi Lammassaari, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Unna Heimberg, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Lauri Piirainen, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Roosa Valkama, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Timo Ertola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- osastopäällikkö Kari Hakari, sosiaali- ja terveysministeriö
- poliisiylivoimajohtaja Seppo Kolehmainen, Poliisihallitus
- kuntatalousasioiden johtaja Sanna Lehtonen, Suomen Kuntaliitto
- hyvinvointialuejohtaja Santeri Seppälä, Etelä-Savon hyvinvointialue
- hyvinvointialueen johtaja Marina Kinnunen, Pohjanmaan hyvinvointialue
- toimialajohtaja, konsernipalvelut Mikko Hokkanen, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- hyvinvointialuejohtaja Tarmo Martikainen, Varsinais-Suomen hyvinvointialue

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- suojelupoliisi
- keskusrikospoliisi
- Hätäkeskuslaitos
- Pelastusopisto
- Maahanmuuttovirasto
- Tulli
- Pirkanmaan hyvinvointialue
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Päijät-Hämeen hyvinvointialue
- Ammattiliitto Pro ry
- Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- Amnesty International, Suomen osasto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sisäinen turvallisuus

Yleisiä havaintoja sisäministeriön pääluokan määrärahoista

Hallintovaliokunta antaa yhteisen lausunnon vuoden 2024 talousarvioesityksestä ja julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027. Valiokunta nostaa esiin vain joitain yksityiskohtia eikä käsittele sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton viranomaisten resurssitarpeita tässä yhteydessä laajemmin.

Hallintovaliokunta on toistuvasti valtion vuotuisista talousarvioesityksistä ja julkisen talouden suunnitelmista antamissaan lausunnoissa (esim. HaVL 28/2022 vp — HE 154/2022 vp ja HaVL 16/2022 vp — VNS 2/2022 vp) kiinnittänyt vakavaa huomiota sisäministeriön hallinnonalan virastojen pitkän ajan kuluessa syntyneeseen rahoitusvajaseen. Lisäksi eduskunta on maaliskuussa 2022 sisäisen turvallisuuden selonteon johdosta hyväksymässään kannanotossa edellyttänyt hallituksen huolehtivan sisäisen turvallisuuden keskeisten viranomaisten toimintaedellytyksistä ja turvaavan niiden rahoituspohjan vaalikaudet ylittävällä, kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla sisäisen turvallisuuden selonteossa esitettyihin resurssitarpeisiin perustuen (EK 11/2022 vp — VNS 4/2021 vp).

Sisäministeriön pääluokkaan ehdotetaan vuoden 2024 talousarvioon yhteensä noin 2,5 miljardin euron määrärahaa, mikä on noin 2 miljoonaa euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa. Hallintovaliokunta pitää aiempiin kannanottoihinsa viitaten perusteltuna, että sisäministeriön hallinnonalan määrärahatilannetta parannetaan kehyskaudella merkittävästi. Pano-
nostukset sisäiseen turvallisuuteen ovat välttämättömiä, sillä sisäisen turvallisuuden viranomaisten toimintaympäristö on olennaisesti muuttunut ja viranomaiset kohtaavat aiempien turvalli-

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

suusuhkien lisäksi yhä monimuotoisempia uusia uhkia. Valiokunta tähdentää, että sisäisen turvallisuuden viranomaiset, etenkin poliisi ja Rajavartiolaitos, ovat usein toiminnallisessa vastuussa myös hybriditilanteissa.

Sisäministeriön hallinnonalan määrärahakehitys laskee kehyskaudella niin, että vuonna 2027 määrärahataso on 1,92 miljardia euroa. Muutos johtuu suurelta osin Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen ja turvallisuusympäristön heikentymisen vuoksi maahanmuuttoon ja rajaturvallisuuteen tehtyjen kertaluonteisten määrärahalisäysten päättymisestä. Rajavartiolaitoksen investoinnit ulkovartiolaivoihin ja valvontalentokoneisiin, maa- ja merirajan tekniseen valvontajärjestelmään sekä itärajan esteen rakentamiseen nostavat kehystasoa vuoteen 2025 saakka. Maahanmuuttoon liittyvien hallitusohjelman mukaisten säästöjen vaikutukset näkyvät määrärahakehityksessä vuodesta 2026 alkaen.

Sisäministeriön pääluokkaan osoitetaan julkisen talouden suunnitelman mukaan vuodesta 2025 alkaen toimintamenoisäästö. Valiokunta pitää tärkeänä, että mahdolliset säästöt kohdennetaan niin, ettei niillä heikennetä viranomaisten toimintaedellytyksiä ja että kasvaneisiin riskeihin kyetään kaikissa olosuhteissa vastamaan.

Valiokunta toteaa, että hallitusohjelma sisältää useita tavoitteita lainsäädännön kehittämiseksi sisäministeriön hallinnonalalla. Valiokunta katsoo, että lainsäädäntöhankkeiden toteuttamiseen on varattava ministeriössä riittävät säädösvalmisteluresurssit.

Tietojärjestelmä- ja toimitilamenot

Sisäministeriön hallinnonalan viranomaiset ovat monien muiden viranomaisten tapaan enenevässä määrin kriittisen riippuvaisia toimivista ICT- ja valvontajärjestelmistä. Valiokunta kiinnittää huomiota ICT-järjestelmien laatuun, toimivuuteen ja käyttökustannusten hallintaan koko niiden elinkaaren ajan sekä varsinkin laajojen tietojärjestelmähankkeiden johtamiseen. Tietojärjestelmähankkeet on kyettävä toteuttamaan niin, että järjestelmistä on tosiasiallista hyötyä toiminnan kehittämisessä.

Tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito ovat nykyisin kiinteä osa viranomaisten suorituskykyä, toimintaa ja lakisäätteisten tehtävien hoitamista sekä keino vastata toimintaympäristössä ja viranomaistehtävissä tapahtuviin muutoksiin. Jos hankkeisiin ei varata riittävää rahoitusta, menetetään tavoitellut kustannus-, tehokkuus- ja suorituskykyhyödyt. Ilman erityisesti näihin menoihin myönnettävää lisärahoitusta joudutaan välttämätön kehittäminen ja ylläpito kattamaan kehiksestä, mikä johtaa rahoitusvajeesiin pääsääntöisesti henkilöstösidonnaisissa menoissa ja henkilöstön vähentämiseen. Poliisiin lisäksi tällainen tilanne on esimerkiksi suojelupoliisissa, jolle on muutoin viime vuosina kohdennettu merkittävää lisärahoitusta siviilitiedustelulainsäädännön voimaantuloon liittyen. Myös kustannustehokkaiden kansallisten pelastustoimen tietojärjestelmien kehittämiseen tarvitaan pysyvää lisärahoitusta.

Valiokunta tähdentää, että yhteiskunnan kokonaisturvallisuus voidaan turvata ainoastaan huolehtimalla siitä, että kaikilla turvallisuusviranomaisilla on tarvitsemansa terveet, turvalliset ja toimivat tilat sekä riittävät resurssit tehtäviensä hoitamiseen. Valiokunta toteaa lisäksi, että yleinen kustannustason nousu kiihdyttää menopaineita etenkin ICT- ja toimitilakustannuksissa, mikä voi

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

lisätä viranomaisten rahoitusvajetta nopeastikin. Valiokunnan mielestä poliisin ja Rajavartiolaituksen määrärahatason kytkemistä puolustusvoimien tavoin kustannustason nousuun on syytä selvittää.

Poliisin määrärahatason nostaminen

Poliisin toimintamenoihin vuodelle 2024 esitetty määräraha (942 miljoonaa euroa) on noin 78 miljoonaa euroa suurempi kuin edellisessä talousarviossa. Merkittävimpiä lisäyksiä kuluvaan vuoteen verrattuna ovat 30 miljoonaa euroa toiminnan tason turvaamiseen, 5 miljoonaa euroa ICT-menojen kasvuun sekä Oulun ja Tampereen toimitilahankkeisiin tehty määrärahalisäys. Nuorisirikollisuuden ehkäisyyn ja torjuntaan osoitetaan 5 miljoonan euron lisäys. Poliisin toimintamenojen taso kasvaa kumulatiivisesti kehyskauden loppuun mennessä 1 miljardiin euroon vuonna 2027.

Valiokunta on jo aiemmissa talousarviolausunnoissaan pitänyt myönteisenä, että poliisin henkilöstömäärä on saatu vuodesta 2017 alkaen tasaiseen nousuun. Aiemmat lisäykset ovat kuitenkin olleet pääosin kertaluonteisia. Poliisin toimintamenoihin nyt ehdotettu rahoitus varmistaa vihdoin mahdollisuuden poliisin toiminnan pitkäjänteisen suunnitteluun. Valiokunta pitää ehdotettua poliisin pysyvää määrärahatason nostoa välttämättömänä.

Määrärahahehkyksiin sisältyy 17,5 miljoonan euron lisäys, jolla nostetaan poliisitehtävissä toimivien määrä 8 000 henkilötyövuoden tasolle vaalikauden loppuun mennessä. Tarkoituksena on lisätä operatiivisissa tehtävissä toimivan henkilöstön määrää 500 henkilötyövuodella nykyiseen verrattuna. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi poliisiksi koulutettavien opiskelijoiden määrää lisätään vuosina 2024 ja 2025 nykyisestä 400 aloituspaikasta 500 aloituspaikkaan.

Valiokunta toteaa, että tavoitetta operatiivisen henkilöstön lisäämisestä ei voida toteuttaa, ellei poliisikoulutukseen hakeudu riittävästi poliisin ammattiin soveltuvia koulutusvaatimukset täyttäviä hakijoita. Valiokunta pitääkin välttämättömänä toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että koulutusvaatimukset täyttäviä hakijoita on riittävästi, jotta lisättävät poliisikoulutuksen aloituspaikat myös saadaan täytettyä. Poliisikoulutuksen tulee jatkossakin vastata tulevaisuuden työelämän ja yhteiskunnan kehityksen tarpeisiin. Tämän vuoksi poliisikoulutusta on jatkuvasti kehitettävä. Samalla on huolehdittava poliisin ammatin veto- ja pitovoimatekijöistä, kuten laadukkaasta henkilöstöjohtamisesta, työhyvinvoinnin edistämisestä ja riittävästä työnohjauksesta.

Valiokunta pitää perusteltuna, että yhdeksi painopisteeksi otetaan lisääntyvän rahoituksen turvin rikostorjunta ja panostetaan erityisesti päivittäisrikostutkintaan, joka on viime vuosina pahasti ruuhkautunut. Työmäärä on päivittäisrikostutkinnassa erittäin suuri, mikä on osaltaan johtanut henkilöstön uupumiseen ja hakeutumiseen muihin poliisin tehtäviin. Päivittäisrikostutkinnan ja rikosten esikäsittelytoiminnan toimivuus vaikuttaa merkittävästi siihen, miten luotettavaksi kansalaiset kokevat poliisin toiminnan.

Hallitusohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joiden avulla voidaan tehostaa esimerkiksi esitutkintaa ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa sekä muutoinkin ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjuntaa. Valiokunta kiirehtii näihin kokonaisuuksiin liittyvien

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

lainsäädäntömuutosten valmistelua. Valiokunta toteaa lisäksi, että työtä harmaan talouden torjumiseksi tulee jatkaa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että poliisin läsnäolo koko maassa turvataan. Valiokunta katsoo, että poliisin toimintamenojen tason nostamisen tulee parantaa poliisin näkyvyyttä myös harvaan asutuilla alueilla ja maakuntakeskusten ulkopuolella. Valiokunta korostaa talousarvioesitykseen sisältyvää tavoitetta siitä, että kansalaiset saavat laadukkaita poliisipalveluita valtakunnallisesti yhdenvertaisesti.

Rajaturvallisuuden varmistaminen

Rajavartiolaitokselle ehdotetaan talousarvioon yhteensä 513 miljoonaa euroa, mikä on 117 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on heijastunut voimakkaasti Suomen turvallisuusympäristöön ja sillä on vaikutusta myös rajaturvallisuuteen. Hallitusohjelman mukaan Suomen rajaturvallisuus, Rajavartiolaitoksen riittävät resurssit, kalusto ja teknologia varmistetaan. Rajavartijamäärän lisäämiseksi 3 100 henkilötyövuoteen esitetään pysyvää 1,5 miljoonan euron lisäystä. Rajavartiolaitokselle osoitetaan myös 4 miljoonan euron pysyvä määrärahalisäys perusvuokratason nostoon, millä pyritään turvaamaan toimitilojen ylläpito ja niiden käyttökelpoisuus.

Hallintovaliokunta kiinnittää huolestuneena huomiota siihen, että Rajavartiolaitoksen perusrahoituksessa on merkittäviä vajeita jo nykyisen tasoinen toiminnan jatkamiseksi, mikä korostuu muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Rajavartiolaitoksen toimintamenojen rahoitusvaje on valiokunnan saaman selvityksen mukaan kehyskauden lopussa vuonna 2027 noin 25 miljoonaa euroa. Tämä tulee vaikuttamaan merkittävästi Rajavartiolaitoksen operatiiviseen suorituskykyyn viimeistään vuodesta 2025 alkaen. Sopeuttamistarpeella on väistämättä myös henkilöstövaikutuksia. Turvallisuustilanteen edellyttämän tavoitetilan (3 100 htv) ja määrärahakehyyksen välinen ero on noin 150 henkilötyövuotta.

Rajavartiolaitos joutuu määrärahatilanteen vuoksi rajoittamaan operatiivista toimintaa ja harjoitustoimintaa sekä lykkäämään kaluston ja materiaalin elinkaarenhallinnan mukaisia hankintoja. Vaikutukset näkyvät kaikissa ydintoiminnoissa, valmiuden ylläpidossa ja varautumisessa. Samalla hankintavelka tuleville vuosille kasvaa. Myös Rajavartiolaitoksen investointeihin tarvitaan lisärahoitusta.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että Rajavartiolaitokselle turvataan sen tarvitsemat resurssit. Rajavartiolaitoksen rooli korostuu etenkin nykyisessä turvallisuustilanteessa, jossa se kohtaa usein ensimmäisenä viranomaisena sekä ulkoisen että sisäisen turvallisuuden uhkia. Rajaturvallisuus, turvallisuus merialueilla sekä alueellinen koskemattomuus ja puolustusvalmius on kyettävä varmistamaan kaikissa olosuhteissa.

Pelastajakoulutuksen lisääminen

Hallintovaliokunta pitää välttämättömänä, että sisäisen turvallisuuden viranomaisten tehtäviin koulutetaan riittävästi henkilöstöä niin, että koulutetun henkilöstön määrä vastaa mahdollisimman hyvin kunkin toimialan ajantasaisia tarpeita. Tämä on otettava huomioon koulutuksen kehittä-

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

tämisessä. Samalla valiokunta toteaa, että lisäykset koulutusmäärissä näkyvät henkilöstön määrässä vasta viiveellä, joten tulevat henkilöstötarpeet on ennakoitava ajoissa. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että ruotsinkielinen poliisi- ja pelastajakoulutus turvataan.

Valiokunta pitää myönteisenä, että akuuttiin pelastajapulaan pyritään vaikuttamaan kohdentamalla määrärahaa pelastajakoulutuksen lisäämiseen. Ensi vuoden talousarvioon tähän tarkoitukseen ehdotetaan 3,5 miljoonaa euron määrärahaa, joka on tarkoitus jakaa Pelastusopiston ja Helsingin pelastuskoulun kesken myöhemmin tarkentuvain tavoin. Vuosille 2025 ja 2026 pelastajakoulutuksen järjestämiseen esitetään 4,4 miljoonaa euroa vuosittain ja vuodelle 2027 määräraha on 5,5 miljoonaa euroa. Tavoitteena on lisätä koulutettavien pelastajien määrää niin, että 1 000 pelastajan lisäys saavutetaan vuonna 2032.

Valiokunta toteaa, että pelastajakoulutuksen määrän kaksinkertaistaminen vaatisi 4,5 miljoonan euron määrärahaa vuodelle 2024, mikä valiokunnan käsityksen mukaan mahdollistaisi tavoitteenä olevan 1 000 pelastajan lisätarpeen saavuttamisen jo vuonna 2030. Jos pelastajakoulutuksen määrän lisäämiseen ei ole riittävästi resursseja, Pelastusopisto joutuu vähentämään muuta pelastustoimen ammattihenkilöstön koulutusta (alipäällystö- ja päällystökoulutus) sekä sopimushenkilöstön koulutusta.

Valiokunta painottaa, että pelastajakoulutuksen määrän lisäämisellä pyritään ratkaisemaan pelastajapulaa, joka voi pahimmillaan johtaa laadukkaiden pelastustoimen palvelujen vaarantumiseen. Valiokunta korostaa eri toimijoiden välisen yhteistyön keskeistä merkitystä ratkaisujen löytämisessä. Pelastusalan veto- ja pitovoimasta on myös huolehdittava. Laadukkaat pelastustoimen palvelut on kyettävä turvaamaan koko maassa. Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä sopimuspalokuntien keskeistä merkitystä pelastustoimen palvelujärjestelmän kokonaisuudessa ja painottaa, että sopimuspalokuntien asema ja toimintaedellytykset tulee turvata erilaisin toimenpitein.

Valiokunta toteaa pelastustoimen osalta lisäksi, että väestönsuojelun vahvistamista koskevia tavoitteita ei voida toteuttaa ilman lisämäärärahaa vuosille 2024—2027.

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueuudistus on mittava hallinnollinen kokonaisuudistus, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestäminen siirrettiin kunnilta uusille hyvinvointialueille. Uudistuksen sisältämää rahoitusjärjestelmää on toteutettu vajaan vuoden verran. Hyvinvointialueiden rahoitus on yleiskatteista valtion rahoitusta ja se jaetaan hyvinvointialueille laskennallisten sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien palvelutarvetta ja olosuhdetekijöitä kuvaavien tekijöiden perusteella. Tämän lisäksi osa rahoituksesta määräytyy asukasperusteisesti sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kriteerin kautta. Hyvinvointialueiden rahoituksen taso tarkistetaan vuosittain. Hyvinvointialueet päättävät itsehallintonsa nojalla rahoituksen käytöstä ja kohdentamisesta.

Vuonna 2023 hyvinvointialueiden aloittava rahoitus on perustunut kunnista hyvinvointialueille siirtyvään kustannukseen ja se on ollut osittain arviotietoa. Siirtyvät kustannukset on laskettu vuoden 2021 tilinpäätöstietojen ja vuoden 2022 talousarviotietojen perusteella. Kunnilta hyvinvointialueille siirtyviä tuloja ja kustannuksia koskeva siirtolaskelma valmistuu loppuvuoden

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

2023 aikana. Hyvinvointialueiden rahoitus korjataan tämän jälkeen vastaamaan lopullista siirtolaskelmaa. Rahoituksen muutos maksetaan aluekohtaisena kertakorvauksena vuonna 2024.

Valtion talousarvioesityksen mukaan hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus on noin 24,7 miljardia euroa vuodelle 2024. Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan hyvinvointialueiden rahoitus kasvaa vuoden 2023 varsinaisesta talousarviosta noin neljä miljardia euroa. Hyvinvointialueiden vuoden 2024 tuloksi kirjattava rahoitus kasvaa yhteensä noin yksi miljardia euroa verrattuna vuoden 2023 vastaavaan tasoon.

Valiokunta toteaa, että rahoituksen on turvattava perustuslain edellyttämällä tavalla riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen. Hallitusohjelman mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhtenä tavoitteena on myös kustannusten kasvun hillintä. Rahoitusmalli sisältää siten kannusteita kustannusten kasvun hallintaan, jolloin voidaan turvata myös osaltaan julkisen talouden kestävyyttä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hyvinvointialueet ovat tehneet talouden sopeutustoimenpiteitä ja toiminnan uudistamiseen tähtääviä muutosohjelmia, jotka sisältävät toimenpiteitä muun muassa palvelurakenteeseen, digi- ja etäpalveluihin, hankintoihin ja henkilöstöön liittyen. Valiokunnan kuulemisessa hyvinvointialueet ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että edellä mainituista toimista huolimatta rahoitus on riittämätöntä hyvinvointialueen toiminnan turvaamiseksi nykyisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Myös julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2024—2027 on julkaistu hyvinvointialueiden talouden kehitysarvio, jonka mukaan alueiden tilikauden tulos on alijäämäinen koko kehyskauden ajan. Hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) mukaan hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että hyvinvointialueet ovat esittäneet ajan pidentämistä 1-2 vuodelta talouden sopeuttamisen mahdollistamiseksi. Samoin valiokunnan kuulemisessa on tuotu esiin, että talousarvioesityksen hyvinvointialueindeksi, jolla tarkistetaan alueiden rahoitusta seuraavalle vuodelle, ei vastaa todellista hyvinvointialueiden kustannusten kasvua.

Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueet ovat käynnistäneet toimintansa vaikeassa ja epävakaassa tilanteessa, jossa kuntapohjaisessa järjestelmässä peruspalvelut ovat jääneet erikoissairaanhoidon varjoon, palveluihin pääsy ei ole ollut väestölle yhdenvertaista eikä palvelujärjestelmää ole riittävästi kehitetty kuntien odottaessa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistusta. Samoin väestön palvelutarve on erityisesti ikääntymisen vuoksi merkittävän suuri ja kasvava. Myös henkilöstöpula vaivaa sekä sosiaali- ja terveyspalveluja että pelastustoimea. Valiokunta toteaa edelleen, että myös koronavuodet ovat ylikuormittaneet palvelujärjestelmää. Inflaatio ja henkilöstökustannusten kasvu on ollut erittäin suurta. Lisäksi turvallisuusympäristössä tapahtuneet muutokset näkyvät myös hyvinvointialueiden toiminnassa. Hallintovaliokunta tähdentääkin, että hyvinvointialueiden toimintaympäristö on tällä hetkellä erittäin vaikea, eivätkä nämä ongelmat johdu hyvinvointialueiden omista päätöksistä.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain 11 §:n mukaan hyvinvointialueilla on oikeus saada valtiolta lisärahoitusta se määrä, joka on tarpeen sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi, jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslaissa turvattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen tai perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjes-

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

tämisen. Arviointi lisärahoituksesta perustuu hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa koskevan tiedon perusteella tehtyyn kokonaisarvioon. Talousarvioesitykseen on otettu tätä varten momentti, jonka määräraha on yksi miljoonaa euroa. Valiokunta toteaa, että vuoden 2024 talousarviossa kyse on teknisestä momentin lisäyksestä, eikä momentin määrärahan kokonaisarviointia ole vielä tehty.

Hallintovaliokunta on tähdentänyt vuoden 2023 talousarviosta antamassaan lausunnossa (HaVL 28/2022 vp — HE 154/2022 vp), että hyvinvointialueiden rahoituksen ja uudistuksen tavoitteiden toteutumista tulee seurata pitkäjänteisesti. Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueiden rahoitusmallia on toteutettu vasta hyvin vähän aikaa ja seuranta-aika on lyhyt. Myöskään lisärahoitusmekanismien toiminnasta ei ole kokemusta. Valiokunta toistaa edellä mainitun lausunnon mukaisesti, että valtioneuvoston on huolella seurattava hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä ja tarvittaessa annettava esitys sääntelyn muuttamiseksi, jos lisärahoitusmekanismista huolimatta perustuslailla turvattujen palvelujen toteutus vaarantuu. Hyvinvointialueiden rahoituslainsäädännön tarkistamisen yhteydessä eduskunta on myös hyväksynyt hallintovaliokunnan mietinnön pohjalta lausuman, jossa hallituksen edellytetään huolehtivan siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen tavoitteiden toteutumista seurataan pitkäjänteisesti ja havainnoista raportoidaan säännöllisesti (HE 68/2022 vp — HaVM 15/2022 vp, EV 102/2022 vp). Lopuksi valiokunta vielä korostaa, että kustannuskehityksen hillitsemiseksi ja finanssipoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan joka tapauksessa sekä alueellisia että kansallisia toimenpiteitä.

Kuntatalous

Vuoden 2023 tilannekuva ja valtion talousarvioesitys vuodelle 2024

Vuosi 2023 on kuntataloudessa monella tapaa poikkeuksellinen. Vuoden alusta voimaan tulleen sote-uudistuksen myötä ovat nopeasti kasvavat väestön ikääntymiseen liittyvät menopaineet siirtyneet hyvinvointialueille. Uudistuksessa on siirretty hyvinvointialueiden rahoitukseen 70 % eli 5,4 miljardia euroa peruspalvelujen valtionosuuksista ja 70 % eli 1,9 miljardia euroa verotulomenetysten korvauksista. Myös verotuloja siirtyy. Kuntatalouden kokonaisuudessa muutos on kunta-valtio-suhteessa neutraali. Kunnista hyvinvointialueille siirtyvät kustannukset ja tulot tarkistetaan vuoden 2023 aikana kuntien vuoden 2022 tilinpäätösten ja verovuoden 2022 verotuksen valmistuttua. Siirtyvien tulojen täsmäytys siirtyviä kustannuksia vastaavaksi tehdään peruspalvelujen valtionosuutta vähentämällä. Kunkin kunnan osuus valtionosuuden vähennyksestä on asukasta kohden yhtä suuri. Vaikka koko maan tasolla tuloja siirtyy kustannuksia vastaavasti, yksittäisten kuntien osalta siirtyvien tulojen ja kustannusten välillä voi kuitenkin olla huomattavia eroja.

Kunnista hyvinvointialueille siirtyvien kustannusten on lainsäädännössä tarkoitettu vastaavan hyvinvointialueille tosiasiallisesti siirtyviä kustannuksia, mukaan lukien henkilöstön palkkaus-kustannukset. Tästä johtuen myös henkilöstön palkkakustannukset otetaan huomioon palkkaharmonisoinnin perusteella määräytyvän todellisen vuositason kustannuksen mukaan. Vuosina 2021—2022 toteutuvien palkkojen harmonisoinnin kustannukset otetaan huomioon niiltä osin kuin ne kuvaavat edellä mainittujen vuosien todellista kustannustasoa. Sen sijaan ennen tarkasteluvuosia tehtyjä harmonisointeja, jotka tulevat takautuvasti kuntien maksettavasti vuosina 2021 tai 2022, ei oteta siirtyvässä kustannuserässä huomioon.

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

Kuntien talous on noin 20 miljardin euron kokonaisuus. Vuodesta 2023 alkaen noin 3/4 eli noin 15 miljardia euroa kuntien kokonaismenoista on sivistystoimen kustannuksia. Yksinomaan esi- ja perusopetuksen (6,1 miljardia euroa) ja varhaiskasvatuksen (4,0 miljardia euroa) menot kattavat yli puolet kuntien vuosittaisista kokonaismenoista. Näiden perusrahoitus kulkee pääosin valtiovarainministeriön pääluokkaan sisältyvän kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta.

Vuosi 2023 näyttää kuntataloudessa edelleen vahvalta, mutta sote-uudistuksen vuoksi siihen liittyy huomattavaa epävarmuutta. Vuonna 2023 kuntataloutta vahvistaa ennen kaikkea kuntien saamat, sote-uudistuksesta johtuvat poikkeuksellisen suuret verotuloerät (ns. verohännät), jotka poistuvat vuodesta 2024 alkaen. Vuoden 2023 lukujen tulkittavuutta heikentää valtionosuuksien ennalta arvioitu ja sote-uudistuksen myötä liian korkeaksi osoittautunut taso, jonka seurauksena kunnille vuonna 2023 liikaa maksettu valtionosuus vähennetään niiltä pois vuosina 2024 (50 %) ja 2025 (50 %). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuntien, kuntayhtymien ja hyvinvointialueiden yhteenlasketut tilinpäätösennusteet indikoivat merkittävää toimintakatteen heikkenemistä vuonna 2023 vuoteen 2022 verrattuna. Paineita aiheuttavat etenkin palkankorotukset ja pitkittynyt inflaatio.

Vuoden 2024 talousarvioesityksen mukaan valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus kuntatalouteen vuonna 2024 on hieman vahvistava vuoden 2023 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Aiemmin päätettyihin kuntien uusiin ja laajeneviin tehtäviin osoitetaan täysi valtionosuus, ja valtion päättämät veroperustemuutokset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti. Kunnille ei osoiteta uusia tehtäviä tai velvoitteita vuonna 2024. Kuntatalouden vahvistuminen johtuu ennen kaikkea siitä, että maapohjan kiinteistöveroprosentti eriytetään yleisestä kiinteistöveroprosentista ja alaraja korotetaan 0,93:sta 1,30:een. Muutos lisää kuntien kiinteistöverotuloa arviolta noin 108 miljoonalla eurolla vuodesta 2024 lähtien. Muutoksesta arvioidaan koituvan hyötyä erityisesti pääkaupunkiseudulle ja muille kasvukeskuksille, joilla on myös isoja kuntatalouden investointitarpeita.

Toisaalta kuntien tulopuolta heikentää hallitusohjelmassa sovittu kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistettava yhden prosenttiyksikön indeksikorotusta vastaava säästö vuosina 2024—2027, jonka seurauksena valtionosuudet pienenevät 24 miljoonaa euroa vuonna 2024. Määrä on 48 miljoonaa euroa vuonna 2025, 79 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 111 miljoonaa euroa vuonna 2027.

Myös sosiaaliturvaetuksien indeksijäädytyksillä ja säästöillä on erisuuntaisia vaikutuksia kuntatalouteen. Ne vähentävät suoraan kuntien menoja, mutta lisäävät toisaalta toimeentulotuen tarvetta ja pienentävät verokertymää. Pidemmällä aikavälillä toimien arvioidaan lisäävän työllisyyttä, mikä puolestaan lisääisi kuntien verotuloja. Lisäksi työttömyys- ja sairausvakuutusmaksujen alentamisen arvioidaan lisäävän kuntien verotuloja ja vähentävän kunta-työnantajien maksurasitusta yhteensä noin 300 miljoonalla eurolla vuonna 2024.

Talousarvioesityksessä vuodelle 2024 kuntien valtionapuihin osoitetaan yhteensä 5,1 miljardia euroa, josta kuntien peruspalvelujen valtionosuus on noin 2,5 miljardia euroa. Valtionosuutta vähentävien ja lisäävien muutosten yhteisvaikutuksena valtionosuus laskee vuoden 2023 varsinaiseen talousarvioon verrattuna noin 290 miljoonalla eurolla. Valtion ja kuntien välisen kustannus-

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

tenjaon tarkistusta ei tehdä vuodelle 2024, vaan se tehdään seuraavan kerran vuoden 2025 talousarvion yhteydessä. Talousarvioesityksen mukaan valtionosuusprosentti alenee 22,09 prosentista 21,92 prosenttiin vuonna 2024.

Kuntatalouden kehitysnäkymät

Yleinen talouskehitys heijastuu myös kuntatalouteen. Suomen talouskehityksen arvioidaan pysyvän kuluvana vuonna nollan tuntumassa, kun hintojen ja korkojen nousu vähentävät kotitalouksien kulutusta ja investointeja. Vuosille 2024—2027 laaditun julkisen talouden suunnitelman mukaan julkisen talouden rahoitusasema heikentyy vuonna 2023 merkittävästi vuoteen 2022 verrattuna. Talouskasvun arvioidaan nopeutuvan ennustejakson loppupuolella lähivuosiin verrattuna. Julkinen talous pysyy kuitenkin huomattavan alijäämäisenä ja sopeutustoimista huolimatta velkasuhde kasvaa edelleen. Valtionhallinto on julkisen talouden sektoreista alijäämäisin. Kuntahallinto jää painelaskelmassa hieman alijäämäiseksi.

Kuntatalouden kehitysarvion mukaan kuntatalouden toimintamenoja kasvattaa vuosina 2024—2027 pääasiassa hintojen kasvu, mutta vuosi 2025 muodostaa poikkeuksen, sillä silloin kunnille siirtyy vastuu työ- ja elinkeinopalveluiden järjestämisestä ja samalla niiden rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista laajennetaan. Koulutuksen (ml. varhaiskasvatus) palvelutarve pysyy painelaskelmassa kehysvuosina laskevana syntyvyyden laskun ja ikäluokkien pienentymisen vuoksi. Kuntatalouden suurimman kuluerän muodostavat henkilöstökustannukset, johon vaikuttaa kunta-alan ansiokehitys. Toisaalta työikäisen väestön määrän väheneminen ja työvoiman saatausongelmat koskettavat myös kunta-alaa ja vaikuttavat veropohjaan.

Kuntatalouden toimintatulot kasvavat painelaskelmassa keskimäärin 1,4 prosenttia vuodessa kehyskaudella. Verotulot laskevat 5,0 prosenttia vuonna 2024 johtuen siitä, että sote-uudistuksen vaikutus näkyy kuntien verotuloissa viiveellä. Verotulojen kehityksen ennakoitaan normalisoituvan keskimäärin 3,2 prosentin vuotuisen kasvuun vuosina 2025—2027.

Kuntien investointipaineiden arvioidaan pysyvän tarkastelujaksolla mittavina muun muassa rakennuskannan iästä ja suurten kaupunkien kasvupaineista johtuen. Sote-uudistuksessa kuntatalouden lainoista on siirtynyt yli 5 miljardia euroa pois vuoden 2023 alusta. Kuntatalouden lainakanta jatkaa kuitenkin kasvuaan vuosina 2024—2027, ja sen ennakoitaan olevan tarkastelujakson lopulla 24,2 miljardia euroa.

Kuntatalouden tilaa ja rahoituksen riittävyyttä kuvataan erilaisin mittarein. Kuntatalouden tasapainotilasta kertova toiminnan ja investointien rahavirta jää painelaskelmassa negatiiviseksi vuosina 2024—2027. Painelaskelman perusteella vuosikatteet riittävät kattamaan poistot kaikkina tarkasteluvuosina, mutta ne eivät riitä nettoinvestointeihin. Tulojen ja menojen epätasapaino merkitsee kuntataloudessa sopeutuspainetta tuleville vuosille.

Kuntatalouden sopeutuspainetta arvioidaan myös laskennallisen kunnallisveroprosentin korotuspaineen avulla. Kehitysarvion mukaan isoimmat korotuspaineet kohdistuvat koko maan tasolla vuosiin 2025 ja 2026. Kuntakokoryhmien välillä on veroprosentin korotuspaineessa varsin suuria eroja. Kehyskauden lopussa, vuonna 2027, suurin paine veroprosentin korotukseen on pienissä, alle 5 000 asukkaan kunnissa. Asukasluvultaan pienempien kuntien tilannetta vaikeuttaa se,

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

että niissä veroprosentit ovat usein jo lähtökohtaisesti suuria kuntia korkeammalla ja kunnallisveron yksikkötuotto keskimäärin heikompi.

Negatiivinen vuosikate kertoo kuntien käyttötalouden kehityksestä. Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä laskee vuonna 2023 vain seitsemään kuntaan, mutta tulevina vuosina negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä kasvaa. Negatiivisen vuosikatteen kuntia arvioidaan olevan kehyskauden lopussa yhteensä 26. Näistä suurin osa on pieniä, alle 5000 asukkaan kuntia.

Valiokunta toteaa, että kuntatalouteen vaikuttavat tarkastelujaksolla monet eri epävarmuutta aiheuttavat muutostekijät. Sote- ja TE-uudistus aiheuttavat kehitysarvioihin epävakaisuutta. Kuntakokoryhmittäisiin ja kuntakohtaisiin arvioihin tulee siten suhtautua varovaisesti ja pitkälle meneviä tulkintoja on syytä välttää.

Yhteenveto

Hallitus on asettanut julkisen talouden suunnitelmassa tavoitteeksi, että kansantalouden tilinpidon mukainen kuntahallinnon rahoitusasema on lähellä tasapainoa vuonna 2027. Tämä edellyttää kuntatalouden tilanteen kohenemista, sillä julkisen talouden painelaskelman perusteella kuntahallinnon rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on -0,4 prosenttia vuonna 2027.

Kuntien tehtävistä säädettyä on huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan rahoitusperiaatteen mukaisesti. Valiokunta painottaa hallitusohjelman linjausta siitä, että valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Myös veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus tulee kompensoida kunnille.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) mukaan kuntien tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Valiokunta korostaa, että valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää myös sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti.

Hallintovaliokunta toteaa, että kuntatalouden kestävyuden turvaaminen pitkällä aikavälillä nousee yhä tärkeämmäksi. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote-uudistuksen voimaantulon sekä TE-uudistuksen jälkeistä tilannetta.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että kymmenen kunnan ensi vuoden valtionosuudet ovat negatiivisia. Negatiivisten valtionosuuksien tilanteessa kunta ei saa lainkaan valtionosuutta vaan negatiivisen osuuden osalta suoritetaan perintä. Tilanne johtuu pääsääntöisesti sote-uudistuksen kuntakohtaisia vaikutuksia tasaavista elementeistä, jotka toimeenpannaan osana peruspalvelujen valtionosuutta. Tasauslementeillä varmistetaan, ettei yhdenkään kunnan talous heikkene tai vahvistu kohtuuttoman paljon sote-uudistuksen seurauksena.

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp

Valiokunta pitää tärkeänä, että valtiovarainministeriö on avannut syyskuun lopulla harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen haun vaikeassa taloustilanteessa olevien kuntien tukemiseksi. Negatiivisen valtionosuuden kunnilla on siten mahdollisuus hakea tarvittaessa harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta, mikäli kunnan taloudellinen tilanne on erityisen heikko. Selvityksen mukaan negatiivisia valtionosuuksia tarkastellaan laajemmin osana valtionosuuksuuudistusta. Valiokunta kiirehtii asian selvittämistä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.10.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Otto Andersson r
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Laura Meriluoto vas
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Sofia Virta vihr
jäsen Ben Zyskowitz kok (osittain)
varajäsen Ville Merinen sd
varajäsen Heikki Vestman kok

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne
valiokuntaneuvos Henri Helo
istuntoasiainneuvos Sanna Helopuro

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Sosialidemokraatit tukevat hallituksen valtion vuoden 2024 talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnitelman 2024—2027 määrärahalisäyksiä, joilla vahvistetaan sisäistä turvallisuutta. Sosialidemokraatit korostavat, että vahva sisäinen turvallisuus on hyvinvoivan yhteiskunnan edellytys. Siksi sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintaedellytyksistä ja resursseista on huolehdittava. Tehokas ja riittäväällä tavalla resursoitu viranomaistoiminta on välttämätöntä, jotta turvallisuuden tasa-arvo yhteiskunnassa voi toteutua. Samalla sosialidemokraatit muistuttavat kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämien palveluiden toiminnan ja laadun tärkeydestä, jotta yhteiskunta pysyy eheänä ja kaikki pidetään mukana. Tämä tukee myös turvallisuusviranomaisten työtä.

Erityisen myönteistä ja kannatettavaa valtion vuoden 2024 talousarvioesityksessä on hallitusohjelman mukainen sitoutuminen poliisien määrän nostamiseen 8 000 poliisiin tasolle. Sosialidemokraatit kiinnittävät huomiota siihen, että poliisin määrän nosto jatkaa sitä tärkeää työtä poliisien määrän lisäämiseksi, joka aloitettiin jo edellisellä vaalikaudella Marinin hallituksen toimesta. Eduskunnan viime vaalikaudella hyväksymässä sisäisen turvallisuuden selonteossa onkin korostettu sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintaedellytysten ja rahoituspuhjan varmistamista vaalikaudet ylittävällä tavalla.

Valtion talousarvioesitys 2024 ja julkisen talouden suunnitelma pitää sisällään tärkeiden panostuksen lisäksi kuitenkin myös kipupisteitä, joihin sosialidemokraatit kiinnittävät huomiota ja vaativat toimenpiteitä.

Rajaturvallisuuden varmistaminen

Rajavartiolaitos on tuonut esiin perusrahoituksensa merkittävät vajeet nykyisen tasoisen toiminnan ylläpitämiseksi. Rajavartiolaitos on esittänyt hallintovaliokunnalle, että sen toimintamenojen rahoitusvaje on kehyskauden lopussa vuonna 2027 noin 25 miljoonaa euroa. Edelleen Rajavartiolaitos on tuonut esiin, että rahoitusvaje tulee vaikuttamaan Rajavartiolaitoksen operatiiviseen suorituskykyyn viimeistään vuodesta 2025 alkaen. Sosialidemokraatit pitävät muuttuneessa toimintaympäristössä välttämättömänä, että Rajavartiolaitoksen perusrahoitusta vahvistetaan kehyskauden aikana siten, että rahoitusvaje pienenee.

Pelastajakoulutuksen lisääminen

Hallitus ehdottaa 3,5 miljoonan euron lisämäärärahaa vuodelle 2024 pelastajakoulutuksen lisäämiseksi. Hallituksen tavoitteena on lisätä koulutettavien pelastajien määrää niin, että 1 000 pelastajan lisäys saavutetaan vuonna 2032. Sosialidemokraatit kiirehtivät pelastajakoulutuksen ratkaisemista jo hallituksentavoitetta nopeammin. Sosialidemokraatit esittävät pelastajakoulutettavien määrän nostamista siten, että tavoiteltu 1 000 uutta pelastajaa saavutettaisiin vuonna 2030. Tämä edellyttää miljoonan euron määrärahalisäystä pelastajakoulutuksen lisäämiseksi, hallituksen kohdistaman määrärahan päälle.

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp Eriävä mielipide 1

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueesta annetun lain mukaan hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Hallintovaliokunnan kuulemisissa hyvinvointialueiden edustajat ovat esittäneet alijäämän kattamisveloitteen pidentämistä 1-2 vuodella. Sosialidemokraatit tukevat esitystä hyvinvointialueiden alijäämän kattamisveloitteen pidentämisestä. Tämä toisi alueille lisää aikaa alijäämän kattamiseen, mikä mahdollistaisi kaikkein lyhytnäköisimpien säästötoimenpiteiden välttämisen ja varmistaisi työrauhan. Lisäksi hallituksen tulee käynnistää tällä vaalikaudella hyvinvointialueindeksiin muutostarpeita koskeva selvitystyö. Sosialidemokraatit korostavat hyvinvointialueiden rahoitusta koskevan lainsäädännön aktiivisen seurannan tarvetta ja edellyttävät hallitukselta mahdollisiin esiin tuleviin kipupisteisiin reagoimista vaalikauden aikana.

Kuntatalous

Kuntien tehtäväkentässä pääpaino on sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen jälkeen sivistisellä sektorilla, mm. perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Siksi kuntatalouteen kohdistuvat säästöt uhkaavat väistämättä johtaa kunnissa joko veronkorotuspaineen kasvuun tai koulutuksesta leikkaamiseen. Kuntaliitto on nostanut esiin arviossaan, että hallituksen sosiaaliturvaan kohdistamat leikkaukset voisivat johtaa toteutuessaan välillisesti jopa 80-100 miljoonan euron vuosittaiseen heikennykseen kuntataloudessa. Sosialidemokraatit pitävät välttämättömänä, että hallitus ei heikennä välillisesti kuntataloutta mittavilla sosiaaliturvan leikkauksillaan. Etenkin, kun Suomen heikossa suhdannetilanteessa sosiaaliturvaleikkausten työllisyyttä edistävät vaikutukset ovat epäselviä. Sosialidemokraatit edellyttävät kuntatalousvaikutusten arvioimista kaikissa hallituksen säästötoimissa.

Maahanmuutto

Suomi tarvitsee aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa ja erityisesti työperäistä maahanmuuttoa, mikä vahvistaa Suomen julkista taloutta, parantaa ikääntyvän Suomen huoltosuhdetta ja helpottaa työvoimapulaa. Hallituksen tulisi tehdä maahanmuuttopolitiikkaa, jolla Suomi kykenee houkuttelemaan kansainvälisiä osaajia. Suomen kannalta on tärkeää, että työperäistä maahanmuuttoa pystytään edistämään hallitulla ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Edeltävällä eduskuntakaudella työperäisen maahanmuuton prosesseja saatiin nopeutettua ja työperäisesti maahan saapuneiden määrää kasvatettua. Samalla tulee varmistaa, että saatavuusharkinta toimii ja työperäistä hyväksikäyttöä pystytään tehokkaasti ehkäisemään.

Aktiivisilla ja riittävästi resursoiduilla kotoutumispalveluilla tuetaan Suomeen asettumista ja integroitumista osaksi yhteiskuntaa. Sosialidemokraatit katsovatkin, että hallituksen kotoutumisen edistämiseen kohdistamat leikkaukset heikentävät maahan saapuneiden mahdollisuutta koulutautua, työllistyä ja saada tarvitsemiaan palveluja, joiden avulla integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan toteutuu sujuvasti ja tehokkaasti.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

**Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 1**

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.10.2023

Eveliina Heinäluoma sd
Saku Nikkanen sd
Paula Werning sd
Ville Merinen sd

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Perustamme arviomme hallitusohjelman kirjauksiin ja millaista vastakaikua ne saavat hallituksen vuoden 2024 talousarvioesityksessä, julkisen talouden suunnitelmassa 2024—2027 sekä hallintovaliokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa.

Tiivistettynä voidaan perustellusti todeta, että vaikka hallitusohjelman useimmat kirjaukset syleilevät koko Suomea myös hallintovaliokunnalle kuuluvissa asioissa, niin hallituksen tekemät rahoituslinjaukset ja muut päätökset osoittavat joko suoraan tai välillisesti, että hallitusohjelman monet tavoitteet ovat hiekalle rakennettuja. Riittävien voimavarojen puuttuessa moni kirjaus on jäämässä tyhjäksi lupaukseksi.

Ymmärrämme julkisen talouden vaikean tilan ja että menosopeuttamistoimia tarvitaan. Emme kuitenkaan hyväksy hallituksen isoa sopeuttamislinjaa, jossa voimavaroja lisätään vahvimille alueille ja niitä leikataan pois heikommilta. Muistutamme, että Suomen menestys on perustunut koko maan kehittämiseen ja alueiden voimavarojen kestäväan käyttöön. Ei tietoiseen keskittämispolitiikkaan, jota hallitus tosiasiansa on alkamassa harjoittaa jokaisella valtion budjettitalouden hallinnonalalla.

Pidämme käsittämättömänä, kuinka puutteellisesti hallitus on arvioinut päätöstensä kokonaisvaikutuksia. Hallitus ei ilmeisesti ole halunnut tehdä kokonaisarviota siitä, kuinka monet menojen sopeuttamistoimet sekä alueiden kehittämispolitiikan linjamuutokset osuvat samoille alueille ja ihmisryhmille. Maakuntien liitoilta saamiemme selvitysten mukaan voidaan vetää valitettava johtopäätös, että hallitus on syventämässä harvinaisen rajusti alueellista eriarvoisuutta ja samalla siellä asuvia ihmisiä.

Emme myöskään hyväksy hallituksen tekemättömyyttä tai suorastaan välinpitämättömyyttä turvata lakisääteiset peruspalvelut jokaiselle suomalaiselle asuinpaikasta riippumatta koskien erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä sivistyksellisiä oikeuksia, jotka ovat kuntien vastuulla. Hallituksen tulisi ymmärtää, että vaikeat ajavat vaativat kansallisen eheyden ja yhtenäisyyden vaalimista ja kaikkein vähiten kansan jakamista kahtia, mitä hallitus politiikallaan tulee aiheuttamaan.

Erikseen on myös syytä tähdentää, että sisäisen turvallisuuden kannalta keskeisen sisäministeriön hallinnonalan rahoituskehys on kehyskaudella 2024—2027 poukkoileva ja laskusuunnassa aikana, jolloin turvallisuusympäristömme on vaikeutumassa ja muuttumassa ennakoimattomaksi. Tässä ajassa painopisteen tulisi olla kokonaisturvallisuuden vahvistamisessa, johon nivoutuvat yhteen Suomen ulko- ja puolustuspolitiikka sekä sisäinen ja ulkoinen turvallisuus.

Hallitus on myös omilla toimillaan syventämässä turvallisuushaastetta jättämällä koko itäisen Suomen kehittämistoimiensa ulkopuolelle vastoin hallitusohjelman lupauksia tilanteessa, jossa aivan välttämätöntä olisi huolehtia monipuolisilla aluepolitiikan keinoilla koko Suomen elinvoimasta, joka kytkeytyy tiiviisti myös rajaturvallisuuden ja huoltovarmuuden vahvistamistarpei-

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 2

siin. Hallituksen harjoittama päämäärätietoinen keskittämispolitiikka on tälle ajalle jopa vahingollista ja vastuutonta.

Hyvinvointialueiden riittävä rahoitus on turvattava

Ihmisillä on oikeus lakisääteisiin peruspalveluihin asuinpaikasta riippumatta. Valtiovallalla eli maan istuvalla hallituksella on tässä viimesijainen vastuu. Perustuslaista johdetun ns. rahoitusperiaatteen nojalla sekä sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimesta vastaaville hyvinvointialueille sekä muista ihmisten peruspalveluista vastaaville kunnille on varmistettava riittävät voimavarat. Perustuslakivaliokunnan omaksuman tulkintakäytännön nojalla rahoitusperiaatteen toteutumista on arvioitava hyvinvointialue- ja kuntatasolla.

Suomessa toimeenpantiin vuoden 2023 historiallisen suuri sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistus. Kyseiset tehtävät siirrettiin kunnilta uusien hyvinvointialueiden vastattavaksi. Rahoituksensa ne saavat valtion budjetista, koska hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta. Jo tuolloin oli tiedossa, että uudistuksen toimeenpanovaiheessa voi ilmetä asioita, jotka vaativat pikaisia lainsäädännöllisiä muutoksia. Jokaisen hallituksen olisi siten elettävä ajassa ja toimitettava eikä pelkästään moittia uudistajia, joka näyttäisi olevan nykyisen hallituksen linjana reagoida haasteisiin.

Asiantuntijakuulemisten perusteella kaikilla hyvinvointialueilla on ilmennyt rahoituksellisia ongelmia. Ne eivät johdu uudistuksesta vaan ennakoimattomista suurista kustannuksista, kuten Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan käynnistyneestä voimakkaasta inflaatiosta, yleistä linjaa korkeammista sote-palkkaratkaisuista sekä sote-työntekijäpula, jota joudutaan paikkaamaan huomattavan kalliilla vuokratyövoimalla.

Näissä olosuhteissa pidämme käsittämättömänä ja vastuuttomana hallitusohjelmaan kirjattua yhteensä 1,4 miljardin euron leikkausta hyvinvointialueiden rahoituksesta, joka käytännössä tarkoittaisi sote-lähipalveluiden karsimisia. Muistutamme valtiovarainministeriön 6.3.2023 julkistamassa meno- ja rakennekartoituksessa esittämästä arviosta, jonka mukaan hyvinvointialueiden rahoitusta on käytännössä mahdoton vähentää sote-palveluita vaarantamatta ilman tehtävien tai velvoitteiden vastaavaa keventämistä. Pidämme siksi hallituksen ohjelmaansa kirjaamaa leikkaus ehdotusta vastuuttomana.

Koska hallitus ei ole antamassa hyvinvointialueille lainkaan joustoja selviytyä ennakoimattomista ja suurista kustannuksista, hyvinvointialueilla ei ole muita mahdollisuuksia kuin hakea nopeita säästöjä karsimalla sote-lähipalveluja. Joustamattomuudellaan hallitus on vesittämässä sote-uudistuksen päämäärän perustason sote-palveluiden vahvistamisesta, jolloin painopistettä siirtoa vaativimmista sote-palveluista perustasoihin palveluihin jäisi toteutumatta. Tämä tulisi inhimillisesti sekä julkisen talouden kannalta hyvin kalliiksi.

Keskustan eduskuntaryhmä on esittänyt hallitukselle yhteensä kuusi toimenpide-ehdotusta, joilla turvataan hyvinvointialueiden riittävä rahoitus, vastataan sote-työntekijäpulaan sekä turvataan uudistajille työrauha. Ongelmien pikainen ratkaisu on edellytys sille, että sote-kustannukset eivät ala kasvaa hallitsemattomasti. Valitettavasti hallituksen suhtautuminen ehdotuksiimme on ollut hyvin penseä.

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Kuntia ja kuntalaisia on kohdeltava yhdenvertaisesti

Kuntatalouden kokonaiskuvassa hallitusohjelman kirjaukset ovat valtiontalouden vaikeaan tilanteeseen nähden maltillisia. Pelättyjä isoja leikkauksia kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmään ei näillä näkymin olla tekemässä. Kuntatalouden isossa kuvassa myös tämä hallitus on jatkamassa perinnettä, että verotulomenetykset ja uudet tehtävälisäykset kunnille korvataan täysimääräisesti. Yhden prosenttiyksikön indeksileikkuri on valtiontalouden haasteet huomioiden maltillinen.

Hallitus on pakkokorottamassa kiinteistöverotusta korottamalla maapohjaan kohdistuvan kiinteistöveroprosentin alarajaa, joka tuottaisi kuntataloudelle yhteensä 108 miljoonan euroa lisää verotuloja. Pidämme tätä kunnallisen itsehallinnon vastaisena ja huomautamme, että summasta 2/3 ohjautuisi Helsingille ja Espoolle, joissa asumisen kustannukset ovat jo entuudestaan maan korkeimmat.

Sen sijaan kuntien tehtäväkenttään ja rahoitukseen vaikuttavat huomattavasti vuoden 2023 alussa toimeenpantu sote- ja pelastustoimen uudistus. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan jatkossa noin 3/4 eli noin 15 miljardia euroa kuntien kokonaismenoista on sivistystoimen kustannuksia. Talousarvioesityksen kanssa samaan aikaan julkistetun kuntatalousohjelman mukaan kuntien tulopohjassa verorahoituksen painoarvo tulee kasvamaan huomattavasti.

Uudistukseen liittyvä ns. sote-siirtymä aiheuttaa kuntien talouksille kuluvaan vuoteen verrattuna suuria heilahteluja vuosille 2024—2025. Jopa kymmenelle kunnalle on koitumassa ns. negatiivinen valtionosuus. Toisin sanoen kunta joutuisi ulosmittauksen uhalla maksamaan valtiovarainministeriölle siitä, että ne ovat velvoitettuja järjestämään asukkailleen lain määrittämiä palveluja. Ns. rahoitusperiaatteen sekä kuntalaisten yhdenvertaisuuden kannalta pidämme tätä vähintäänkin kyseenalaisena.

Hallitus voisi halutessaan hoitaa ns. negatiivisten valtionosuuksien kunnat korottamalla kuntien harkinnanvaraista rahoitusavusta vastaavalla summalla, joka olisi laskujemme mukaan noin 30 miljoonaa euroa.

Sen sijaan hallitus on ensi vuodelle puolittamassa kuntien harkinnanvaraisen rahoitusavun 10 miljoonaan euroon. Vastauksessaan kirjalliseen kysymykseemme hallitus kertoo lakonisesti toimineensa täysin oikein viittaamalla voimassa oleviin kuntien ja hyvinvointialueiden rahoituslakeihin. Kuitenkin ymmärtämättä, että lakeja olisi kiireesti muutettava, jos ne johtavat kohtuuttomuuksiin.

Lisäksi on perusteltua huomioida, että hyvinvointialueiden palkkaharmonisaatio kokonaisuudessaan tekee eroa siirtyvien vuositaso kustannusten lähtötasoon. Hyvinvointialueilla, joissa palkkoja on jo harmonisoitu laaja-alaisissa kuntayhtymissä, kunnista siirtyy enemmän kustannuksia, kun alueilla, joissa palkkaharmonisaatiota ei ole tehty. Tästä kärsivät pysyvinä valtionosuuksien leikkauksena erityisesti ne kunnat ja alueet, jotka ovat olleet edelläkävijöitä sote-alueiden muodostamisessa. Tarvittaessa tämä vääristymä tulee korjata takautuvasti ja huomioida tulevissa valtionosuuksissa.

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Poliisin lisäresursseja ohjattava koko Suomeen

Kannatamme hallitusohjelman kirjausta nostaa poliisien määrää 8 000 henkilötyövuoteen vaalikauden loppuun mennessä. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan rahoituksen voimavarojen vahvistamiseksi pitäisi olla riittävä.

Poliisin määrärahoja lisätään ensi vuodelle 55 miljoonalla eurolla ja poliisien määrää ollaan lisäämässä sadalla, josta Poliisihallituksen mukaan Uudellemaalle oltaisiin perustamassa yli 60 uutta poliisin virkaa. Loppujen lisävirkojen sijoituspaikoista ei ole vielä päätöksiä.

Pidämme poliisin lisävoimavarojen voimakasta alueellista keskittämistä käsittämättömänä. Hallitus on jättämässä yhä useampia alueita Suomessa oman onnensa nojaan ymmärtämättä, että rikollisuus rehottaa kautta Suomen ja ammattimainen rikollisuus, esimerkiksi ns. liivijengit, haakeutuu alueille, joissa niillä on "työrauha" poliisin häiritsemättä. Poliisin näkymättömyys heijastuu kielteisesti myös yhteiskuntarauhan ylläpitämiseen ja kannustaa omankäden oikeuden käyttämiseen.

Viime vaalikaudella tehtiin perinpohjaista selvitystyötä poliisihälytysten enimmäisvasteajan määrittämiseksi tavoitteella, että kenttäpoliisin heikompia palvelualueita vahvistetaan. Sisäisen turvallisuuden nimissä kannustamme hallitusta ohjaamaan Poliisihallitusta lisävirkojen tasapuolisemmassa jakamisessa.

Rajojemme turvallisuutta on vahvistettava

Suomessa Rajavartiolaitos valvoo EU:n pisintä yhtenäistä ulkorajaa, ylläpitää ja kehittää rajaturvallisuutta, meriturvallisuutta sekä kriisivalmiutta. Kokonaisturvallisuuden ylläpitämisen kannalta Rajavartiolaitoksen rooli on merkittävä. Se on osa Suomen puolustusjärjestelmää.

Tilanne Suomen rajoilla on vaikeutunut. Erityisesti turvallisuus Itämerellä sekä riski Suomeen kohdistuville ns. hybridioperaatioille on kasvanut huomattavasti. Myös Ruotsissa rehottava jengirikollisuus huumekauppoineen on ulottunut Suomeen saakka.

Haluamme muistuttaa hallitusta, että jollemme Suomessa huolehdi itse Rajavartiolaitoksen suorituskyvystä ja riittävästä voimavaroista, olemme riippuvaisia naapurimaidemme — erityisesti Venäjän, Ruotsin ja Norjan — suorituskyvyn varassa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisten perusteella Rajavartiolaitos on aliresursoitu jo tiedossa oleviin haasteisiin nähden. Perusrahoituksen vajeet johtuvat tarpeisiin nähden liian alhaisesta lähtötasosta aikaisempien sopeuttamistoimien johdosta sekä merkittävästä kustannustason noususta. Rajavartiolaitoksen toimintamenojen rahoitusvaje on vuonna 2027 noin 28 milj. euroa. Rahoitusvaje leikkaa merkittävästi Rajavartiolaitoksen operatiivista suorituskykyä viimeistään vuodesta 2025 alkaen. Sopeuttamistarve on niin iso, että sillä on väistämättä suuria henkilöstövaikutuksia. Turvallisuustilanteen edellyttämän tavoitetilan (3 100 htv) ja kehityksen välinen ero olisi jopa noin 150 henkilötyövuotta.

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Katsomme, että hallitukselle annettaisiin velvoite etsiä puuttuva rahoitus, koska vallitsevissa epävarmoissa olosuhteissa meillä ei ole varaa tinkiä kokonaisturvallisuudesta eikä laiminlyödä omaa rajaturvallisuuttamme. Harkitsisimme myös, että Rajavartiolaitoksen rahoitus kytkettäisiin pysyvien tasokorotusten lisäksi indeksiin puolustusvoimien rahoituksen tapaan, jotta rahoitustaso kehittyisi kustannustason nousun mukaisesti eikä vajetta perusrahoitukseen syntyisi.

Pelastusopiston riittävä rahoitus on turvattava

Hallitusohjelmassa luvataan lisätä pelastajien koulutusmäärää ja vahvistaa Kuopiossa sijaitsevan Pelastusopiston pelastajakoulutusta. Pelastusopisto seuraa koko Suomen pelastajatarvetta ja järjestää tarpeen vaatiessa myös alueellisia pelastajakursseja.

Asiantuntijakuulemisten perusteella pelastustoimea koskevat hallitusohjelmataavoitteet ja Kuopion Pelastusopistolle asetettavat toiminnalliset tulostavoitteet ovat selkeässä ristiriidassa talousarvioesitykseen sisältyvien resurssien kanssa. Pelastusopisto tarvitsisi pelastajalisäykseen 4,5 miljoonan euron lisäystä vuoden 2024 talousarvioon, jotta pelastajaopiskelijoiden aloituspaikkojen kaksinkertaistaminen Pelastusopistolla Kuopiossa voidaan aloittaa suunnitellusti syksyllä 2024.

Sen sijaan hallitus on toimimassa jopa oman ohjelmansa vastaisesti, koska se on oikeissa alkaa rahoittaa Helsingin pelastuskoulua, jossa koulutuskustannukset ovat Kuopion Pelastusopistoa huomattavasti korkeammat. Vastuuministerin puheiden perusteella jopa koulutuksen painopistettä ollaan siirtämässä Kuopiosta Helsinkiin.

Mielestämme Kuopiossa sijaitsevan valtakunnallisen Pelastusopiston rahoitusta ei pidä hajauttaa Pelastusopiston ja Helsingin pelastuskoulun kesken. Se ei olisi kokonaistaloudellisesti tarkoituksenmukaista eikä kasvattaisi pelastajamäärää suhteessa pelastajakoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin.

Huomautamme myös, että sisäministeriön Helsingin kaupungin pelastuslaitokselle myöntämässä Helsingin pelastuskoulun toimiluvassa 3.11.2021 todetaan, että hyvinvointialueita koskeva lainsäädäntö ei nykyisellään mahdollista Helsingin pelastuskoulun rahoittamista hyvinvointialueiden valtionrahoituksesta. Hallituksen antamasta talousarvioesityksestä ei ilmene, millä perusteilla rahoitus jaettaisiin kahden oppilaitoksen välillä. Samaten epäselväksi jää mekanismi ja lakiperuste, joihin perustuen rahoituksen kanavointi tapahtuisi.

Mielestämme taloudellisesti, rahoitusteknisesti ja toiminnallisesti paras kompromissiratkaisu olisi Helsingin pelastuskoulun liittäminen osaksi valtakunnallista Pelastusopistoa, joka noudattaisi myös hallitusohjelman kirjausta.

Vastaanottomenoissa olisi huomattavasti säästö- ja tehostamisvaraa

Valtiovarainministeriön 6.3.2023 julkaistussa meno- ja rakennekartoituksessa todetaan, että "Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton uudistamisen ja oleskelulupamenettelyn tehostamisen kautta voisi olla saavutettavissa noin 100 miljoonan euron säästö."

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Hallitusohjelma, vuoden 2024 talousarvioesitys sekä julkisen talouden suunnitelma 2024—2027 huomioiden, olemme hämmästyneitä, että hallitus ei ole tekemässä edellä mainitun säästöpotentiaalin toteutumisen kannalta mitään. Myöskään julkisen talouden suunnitelma 2024—2027 ei anna viitteitä, että vastaanottomenot alenisivat.

Ensi vuoden talousarvioesityksessä vastaanottomenoihin toki esitetään noin 50 miljoonan euron vähennystä, mutta se todennäköisesti johtuu vain olettamasta, että Suomeen saapuisi vähemmän Ukrainan sotaa pakenevia. Mielestämme tämä on toiveajattelua useistakin syistä: Venäjä jatkaa hyökkäyssotaansa Ukrainassa, Lähi-Idässä on vaarana puhjeta laajamittainen sota sekä hallitus on hyväksynyt kesäkuussa 2023 ns. EU-paktin, jonka tavoitteena on jakaa EU-jäsenmaiden kesken turvapaikanhakijoista aiheutuvaa taakkaa. Yhteenlaskettuna kaikki tämä pitää edelleenkin yllä paineita jopa turvapaikanhakijoiden määrän kasvulle, johon hallitus ei ole varautunut lainkaan.

Sen sijaan talousarvioesitykseen sisältyvien vastaanottomenojen yksikköhinta-arvioiden nojalla näyttäisi, että hinnat säilyvät tai ovat kasvussa ensi vuonna kuluvan vuoden tasoon verrattuna. Mielestämme varsinkin tässä taloudellisessa tilanteessa hallituksen tulisi ottaa vakavasti valtiovarainministeriön arvio 100 miljoonan euron säästöpotentiaalista ja uudistaa vastaanottopalveluita esimerkiksi lisäämällä majoitusta kuntien vuokra-asunnoissa tai yksityismajoituksessa kalliiden vastaanottokeskusten sijasta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.10.2023

Petri Honkonen kesk

Hanna Räsänen kesk

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Pakolais määrä

Hallituksen talousarvioesityksen mukaan pakolaiskiintiö lasketaan koko 2000-luvun alimmalle tasolle, 500 henkilöön. Aiemmin Suomi on osallistunut kiintiöpakolaisten vastaanottoon pitkään ja esimerkiksi. Vuotuinen pakolaiskiintiö on ollut valtaosan kuluva vuosituhannesta 750 henkeä. Kiintiö nostettiin 1050:een vuosina 2014 ja 2015 Syyrian sodan vuoksi, 850:een vuonna 2020, 1050:een vuonna 2021 ja 1500:aan Afganistanin tilanteen vuoksi vuonna 2022. Kuluvana vuonna kiintiö on 1050 henkeä.

Globaali pakolaistilanne on useiden pitkittyneiden konfliktien takia tällä hetkellä historiallisesti vakava. Vuoden 2022 lopussa jo yli 108 miljoonaa ihmistä oli joutunut jättämään kotinsa paetakseen vainoa, ihmisoikeusloukkauksia ja konflikteja. Heistä yli 35 miljoonaa on pakolaisina kotimaansa ulkopuolella. Pakolaisista noin 40 % on lapsia.

Asiantuntijakuulemiset vahvistavat arviotamme, jonka mukaan päätös laskea pakolaiskiintiötä on kestävä tilanteessa, jossa globaali pakolaisuus on historiallisella tasolla, pakolaisten määrä on kasvanut vuosittain rajusti useiden pitkittyneiden konfliktien ja kriisien vuoksi ja toisaalta Suomeen on vuosia saapunut melko vähän turvapaikanhakijoita.

Pakolaiskiintiön koko ei ole ensi sijassa taloudellinen vaan moraalinen kysymys. Kiintiöpakolaisten vastaanottamisen nettovaikutukseen myös vaikuttaa Euroopan unionin turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) jokaisesta vastaanotetusta kiintiöpakolaisesta jäsenvaltiolle maksama kertakorvaus. AMIF-korvauksen myötä pakolaiskiintiön noston nettokustannusvaikutus ensimmäiselle vuodelle on negatiivinen. Kiintiön nostaminen ehdotetusta 500:stä 2500:aan nostaa AMIF-korvausta arviolta 21,2 miljoonaa euroa.

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n koordinoima uudelleensijoittaminen pakolaiskiintiössä on hallittu keino auttaa haavoittuvimmassa asemassa olevia pakolaisia. Se tarjoaa kipeästi kaivatun turvallisen reitin suojeluun ja mahdollistaa uuden alun usein vuosia pakolaisleireillä eläneille. Kiintiöpakolaisiksi valitaan mm. kidutuksen uhreja, väkivaltaa kokeneita naisia, vammaisia ja lapsiperheitä. Suomen vastaanottamista kiintiöpakolaisista vuosittain noin puolet on ollut lapsia.

Esitämme pakolaiskiintiön nostamiseksi 2 500:aan sisäministeriön hallinnonalalle 2 850 000 euron määrärahalisäystä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoon sekä 975 000 euron lisäystä Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanottokeskusten toimintamenoihin. Lisäksi esitämme työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla 11 000 000 euron lisäystä valtion korvauksiin kotoutumisen edistämiseksi ja 2 609 000 euron lisäystä julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 3

että momentille 26.40.21 lisätään 2 850 000 euroa, momentille 26.40.01 lisätään 975 000 euroa, momentille 32.50.30 lisätään 11 000 000 euroa ja momentille 32.30.51 lisätään 2 609 000 euroa pakolaiskiintiön korottamiseksi 2 500:aan ja

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.10.2023

Laura Meriluoto vas
Sofia Virta vihr

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 4

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueiden riittävän rahoituksen turvaaminen on elintärkeää ihmisten perusoikeuksien ja laadukkaiden palveluiden näkökulmasta. Hyvinvointialueille on syntymässä vähintään 1,2 miljardia euron alijäämä vuonna 2023. Toteutuessaan tämä tarkoittaa, että hyvinvointialueilla on käytettävissä vuonna 2024 noin 300—600 miljoonaa euroa vähemmän rahaa kuin vuoden 2023 kustannukset tulevat olemaan.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa linjataan, että hallitus tavoittelee 1,4 miljardin euron säästöjä hyvinvointialueiden rahoitustason noususta leikkaamalla. On vaarana, että rahoituksen raju leikkaus tilanteessa, jossa hyvinvointialueet kamppailevat suurten alijäämien kanssa joutaa alueiden kriisiin. Hallituksen tulee turvata hyvinvointialueiden rahoitus säädetyn rahoituslain mukaisesti, ja omalta osaltaan pyrkiä kaikin tavoin tukemaan alueita uuden organisaation rakentamisessa ja peruspalveluihin panostamisessa. Hallituksen tulee varautua antamaan lisärahoitusta sitä tarvitseville alueille.

Haluan huomauttaa, että hyvinvointialueiden uudistuksen yhteydessä tehty lainsäädäntö ei rakentunut oletukselle, että hyvinvointialueet olisivat jo lähtötilanteessa niin raskaasti alijäämäisiä kuin nyt arvioidaan. Asiantuntijakuulemisten perusteella hyvinvointialueiden alijäämän kattamiseksi tulisi pidentää ainakin neljään vuoteen, jotta pitkäjänteinen ja vastuullinen talouden suunnittelu olisi mahdollista. Kaksi vuotta on liian lyhyt aikajänne taloussuunnitteluun sosiaali- ja terveydenhuollon kaltaisella toimialalla. Peruspalveluihin ja ennaltaehkäisyyn panostamalla on mahdollista saada aikaiseksi niin inhimillisesti kuin taloudellisesti kestäviä säästöjä, mutta vaikutukset eivät näy hyvinvointialueiden budjeteissa välittömästi.

Myös hyvinvointialueiden rahoituksen keskeinen osa, HVA-indeksi tulee päivittää vastaamaan paremmin kustannuskehitystä. Talousarvioesityksessä HVA-indeksi on määritelty 2,53 %:iin. Tämä ei vastaa hyvinvointialueiden todellista kustannusten kasvua. Hallituksen on ryhdyttävä toimiin hyvinvointialueiden kustannusindeksiä ja palvelutarpeen kasvua arvioivan some-mallin uudistamiseksi niin, että ne paremmin vastaavat hyvinvointialueiden erityispiirteitä ja kustannusrakennetta. Yleisen ansiotasoindeksin sijaan indeksin pitää huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon ansiotason muutos. Tämän lisäksi indeksin on huomioitava myös inflaation vaikutukset menoihin nykyistä herkemmin. Some-mallia on edelleen kehitettävä niin, että se huomioi aluekohaiset erityispiirteet niin syrjäseuduilla kuin kaupungeissa.

Kuntien rahoitus

Hallituksen esittämä keskeisin muutos kuntien rahoitukseen on maapohjan kiinteistöveroprosentin eriyttäminen yleisestä kiinteistöveroprosentista ja sen alarajan korottaminen 0,93:sta 1,30:aan. Muutos lisää kuntien kiinteistöverotuottoa arviolta noin 110 miljoonalla eurolla vuodesta 2024 lähtien. Esitys maapohjan kiinteistöveroprosentti eriyttämisestä on perusteltu. Muutokset ylä-

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 4

alarajoihin tulisi kuitenkin arvioida ja toteuttaa vasta arvostamisuudistuksen yhteydessä, silloinkin suhdannetilanne ja muut edellä mainitut näkökohdat huomioiden.

Hallitusohjelmassa sovittu kuntien peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotuksen leikkaaminen yhdellä prosenttiyksiköllä vuosina 2024—2027 puolestaan vähentää kuntien tuloja pysyvästi noin 111 miljoonaa euroa vuoden 2027 tasossa. Haluan korostaa, että kuntien toimintakyvylle on välttämätöntä, että valtionosuuksista ei leikata.

Kuntatalouden osalta on kiinnitettävä huomiota myös siihen, että hallituksen sosiaali- ja työttömyysturvan heikennyksistä johtuen toimeentulotuen saajien määrän arvioidaan kasvavan merkittävästi, jopa 40 prosenttia. Kuntien rahoitusosuus perustoimeentulouesta on 50 prosenttia. Valiokunnan saaman arvion mukaan sosiaaliturvaetuuksiin liittyvän päätöskokonaisuuden arvioidaan heikentävän kuntien taloutta vuosittain noin 80-100 miljoonalla eurolla.

Mielestäni hallituksen on tuotava eduskunnalle esitys kiinteistöveron kokonaisuudistuksesta, jossa veron kohdentuminen tehdään oikeudenmukaisemmaksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi. Kuntien valtionosuuksien indeksikorotuksesta ei tule leikata. Kuntien valtionosuusjärjestelmään tulisi sen sijaan tehdä rakenteellisia uudistuksia, jotka turvaavat kuntien pärjäämisen edellytykset.

Harmaan talouden torjuminen

Yksi turvallisen yhteiskunnan perusedellytyksistä on toimiva ja tarkoituksenmukaisesti resursoitu poliisitoimi. Tämän takia onkin kannatettavaa, että hallitus esittää poliisitoimelle 78,7 miljoonan euron lisäyksen muun muassa poliisien määrän nostamiseksi ja rikosten torjumiseksi.

Poliisille, Tullille ja Verohallinnolle ei kuitenkaan osoiteta määrärahoja harmaan talouden torjuntaan. Harmaan talouden torjunta edellyttää valtiolta määrätietoisia toimia.

Harmaa talous aiheuttaa suuren laskun julkiselle taloudelle. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan vuonna 2010 teettämän tutkimuksen mukaan harmaan talouden laajuus oli 5,5-7,5 % bruttokansantuotteesta. Arviot antavat viitteitä siitä, että harmaan talouden aiheuttama verovaje on merkittävä, vähintään 4-6 miljardia euroa. Ehkäisemällä harmaata taloutta parannetaan julkisen talouden rahoitusasemaa, vähennetään velkaantumista ja lisätään talouspoliittista liikkumavaraa.

Harmaan talouden torjuntaan panostaminen maksaa itsensä monin kerroin takaisin. Esimerkiksi pimeästä työstä aiheutuu verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen menetyksiä noin 300-480 miljoonaa euroa. Vuonna 2022 rikoshyötyjen haltuunottona saatiin valtion kassaan 26,7 miljoonaa euroa. Pidän välttämättömänä, että hallituksen on laadittava ja resursoitava harmaan talouden ja talousrikollisuuden vastainen poikkihallinnollinen toimenpideohjelma, jollainen on tehty pääministeri Marinin kaudella sekä vuosikymmenet ennen sitä. Poliisin, Tullin ja Verohallinnon toimintamenoihin on osoitettava riittävä rahoitus harmaan talouden torjumiseen. Lähtökohtana tulee olla harmaan talouden torjunnan turvaaminen ja toiminnan tehostaminen lisäämällä resurssien tehokasta käyttöä ja sujuvoittamalla viranomaisyhteistyötä.

Yllä olevan perusteella esitän, että poliisille osoitetaan 2 000 000 euron, Tullille 2 000 000 euron ja Verohallinnolle 2 000 000 lisämääräraha harmaan talouden torjuntaan.

Valiokunnan lausunto HaVL 17/2023 vp
Eriävä mielipide 4

Pelastajakoulutus

Hallituksen talousarvioesityksessä pelastajakoulutuksen määrän lisäämiseksi ehdotetaan 3,5 miljoonan euron määrärahalisäystä, joka jakaantuu Kuopiossa toimivan Pelastusopiston sekä Helsingin pelastuskoulun kesken. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan lisäys on tarpeeseen nähden riittämätön eikä mahdollista tutkintojen määrän kasvua tarpeen edellyttämälle tasolle, johon hallitusohjelmassakin on sitouduttu. Pelastajaopiskelijoiden aloituspaikkojen kaksinkertaistamiseksi esitän 4,5 miljoonan euron lisäystä Kuopion Pelastusopistolle.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että momentille 26.10.01 lisätään 2 000 000 euroa, momentille 28.10.01 lisätään 2 000 000 euroa ja momentille 28.10.02 lisätään 2 000 000 miljoonaa euroa harmaan talouden torjuntaan, momentille 26.30.03 lisätään 4 500 000 euroa pelastajaopiskelijoiden aloituspaikkojen lisäämiseksi ja

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.10.2023

Laura Meriluoto vas